

Θηραμένης

Το πορτραίτο ενός Αθηναίου ολιγαρχικού

Μιχαηλίδου Λουλούδα Α1 2^{ου} Λυκείου Σερρών Ιανουάριος

Στοιχεία για την ζωή του..

Οικογένεια

Ο Θηραμένης γεννήθηκε στην Κέα το 451π.Χ., αλλά υιοθετήθηκε από τον Άγωνα, έναν αρχαίο πολιτικό ολιγαρχικό, τον οποίο εξέλεξαν πρόβουλο οι Αθηναίοι μετά την καταστροφή τους στην Σικελία, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τη δύσκολη οικονομική θέση στην οποία είχαν περιέλθει. Μορφώθηκε και ως δάσκαλο είχε τον σοφιστή Πρόδοκο. Αν και δεν ήταν μαθητής του Σοφοκλή ήταν γνώστης της διδασκαλίας του. Αρχικά ήταν οπαδός του δημοκρατικού κόμματος και της πολιτικής του Περικλή, αλλά στην αρχή του Πελοποννησιακού πολέμου ο Άγων διαφώνησε μαζί του, ο Θηραμένης τον ακλούθησε και προσχώρησε στο αντίπαλο στρατόπεδο.

Στρατηγική και Πολιτική

Μετά τον θάνατο του Νικία, ο Άγων ανέλαβε την αρχηγία των ολιγαρχικών, ενώ ο Θηραμένης διακρίθηκε ως στρατηγός ήδη από την πρώτη φάση του Πελοποννησιακού πολέμου. Από το 411π.Χ συμμετείχε ενεργά στην πολιτική, πάντοτε ως μέλος της παράταξης των ολιγαρχικών, η οποία ανέτρεψε το δημοκρατικό καθεστώς της Αθήνας που είχε θεωρηθεί υπεύθυνο για την καταστροφή του αθηναϊκού στρατού στη Σικελία. Πρωτοστάτησε μαζί με τον Αντίφωνα, στην εγκαθίδρυση της ολιγαρχικής βουλής των Τετρακοσίων και με βάση αυτό οι αθηναίοι θεωρούσαν τον απόλυτο ηγέτη τους.

Ιστορική Αναδρομή

Το 410 ο Θηραμένης συνέχισε να κρατά το υψηλό του κύρος. Έτσι εκλέχθηκε στρατηγός και εστάλη επικεφαλής 30 πλοίων για να συλλέξει χρήματα από σύμμαχες πόλεις. Αφού μεταβεί στην Εύβοια και την Πάρο έφθασε στην Μακεδονία, όπου βοήθησε τον βασιλιά της Αρχέλαο στην πολιορκία της Πύδνας. Κατόπιν, αφού πέρασε από τα παράλια της Θράκης, κατέληξε στον Ελλήσποντο, όπου ενίσχυσε τις εκεί αθηναϊκές δυνάμεις. Συγκρούστηκε με τους Σπαρτιάτες που υποστηριζόταν από τον Πέρση σατράπη Φαρναβαζο στην Κύζικο, όπου σκοτώθηκε και ο Σπαρτιάτης ναύαρχος Μίνδραρος και κατέλαβε την Κύζικο και την Πέρινθο.

Το 404π.Χ. ο Θηραμένης έλαβε μέρος στην ναυμαχία των Αργινουσών, ως κυβερνήτης μιας τριήρους, και ήταν ένας από τριηράρχους που διατάχθηκαν από τους δέκα Αθηναίους στρατηγούς να περισυλλέξουν τους μετά τη λήξη της. Εξαιτίας, όμως, της σφοδρής θαλασσοταραχής που επικρατούσε, η διάσωσή τους δεν επιτεύχθηκε. Κατά τη δίκη των στρατηγών στην Αθήνα ως υπευθύνων εγκατάλειψης των ναυαγών, ο Θηραμένης ήταν μεταξύ εκείνων οι πρωτοστάτησαν στην κατηγορία, με απώτερο σκοπό να μην κατηγορηθεί ο ίδιος και τεθεί αντιμέτωπος με την θανατική ποινή.

Ωστόσο, οι ανωμαλίες της δίκης αναγνωρίστηκαν αργότερα από την πλειοψηφία της Εκκλησίας του Δήμου, η οποία ψήφισε να μηνυθούν όσοι είχαν εξαπατήσει και παρασύρει τον Δήμο στη συλλογική καταδίκη των στρατηγών.

Το 404π.Χ έφτασαν στην Αθήνα τα θλιβερά νέα της συντριβής του αθηναϊκού στόλου από τον σπαρτιατικό στους Αιγός Ποταμούς. Μέτα από την εύκολη νίκη του Λυσάνδρου, ο Θηραμένης ανέλαβε την διαπραγμάτευση με τους Λακεδαιμονίους για την διατήρηση των τειχών της πόλης, και με την ιδιότητα αυτήν έμεινε κοντά στον Λύσανδρο τρεις μήνες.

Ο Ξενοφών αναφέρει πως ο Θηραμένης καθυστέρησε επίτηδες τις διαπραγματεύσεις, ώστε οι Αθηναίοι, αντιμετωπίζοντας το φάσμα της πείνας εξαιτίας του αποκλεισμού τους πρότεινε ο Λύσανδρος. Κατόπιν για να

δικαιολογήσει την αργοπορία του, ισχυρίστηκε ότι ο Λύσανδρος τον είχε κατακρατήσει, απαγορεύοντας του την αποχώρηση.

Οι Τριάκοντα Τύραννοι

Ο Λύσανδρος και ορισμένοι άλλοι Αθηναίοι, πριν ακόμα παραδώσουν την Αθήνα ήθελαν να προβάλλουν ένα ολιγαρχικό πολίτευμα στην πόλη. Στο κείμενο της συνθηκολόγησης όμως το οποίο παρουσίασαν στον Δήμο έγραψαν πως οι Αθηναίοι θα κρατούσαν το πολίτευμά τους. Έτσι η πλειοψηφία αποδέχτηκε το κείμενο, αφού πιστεύοντας πως δεν θα επερχόταν καμιά πολιτειακή μεταβολή. Αν και οι τριάκοντα είχαν άλλη άποψη.

Μερικοί δημοκρατικοί αποχώρησαν ενοχλημένοι από την Εκκλησία του Δήμου, ενώ άλλοι παρέμειναν φοβισμένοι αν και ψήφισαν την αλλαγή του πολιτεύματος. Κατόπιν υποχρεώθηκαν να εκλέξουν 30 νομοθέτες, ως προσωρινούς άρχοντες του κράτους. 10/30 διάλεξε η ομάδα του Κριτία, 10/30 διάλεξε ο Θηραμένης, και το υπόλοιπο 10/30 τους διάλεξε ελεύθερα ο λαός.

Μόλις οι Τριάκοντα ανέλαβαν τα καθήκοντά τους, άρχισαν αμέσως της αλλαγές στην Αθήνα. Το πρώτο πράγμα που έκαναν ήταν να αποδώσουν στον Άριο Πάγο τα δικαιώματα που είχε μετά την μεταρρύθμιση του 462, μετά κατήργησε το δικαστήριο της Ηλιαίας και προσέδωσε στην Βουλή τις αρμοδιότητες του ποινικού δικαίου. Κράτησαν ένα κατάλογο με 100 άτομα, από τα οποία τα 400 ήταν μέλη της Βουλής, τα 300 ήταν άρχοντες, και τα άλλα 300 ως έμμισθους μαστιγοφόρους. Από την αρχή έδειξαν πως δεν είχαν σκοπό να υλοποιήσουν τις δεσμεύσεις που είχαν αναλάβει αλλά να επιδιώξουν κάθε δημοκρατικό. Αρχικά εισήγαν δίκη στους αρχηγούς και αποφάσιζαν την εκτέλεσή τους με συνοπτικές διαδικασίες, έδιωξαν όσους κατά την περίοδο της δημοκρατίας εξεβίαζαν τους πολίτες με σκοπό το κέρδος. Έτσι εξασφάλισαν την πρόσκαιρη επιδοκιμασία των πολιτών. Γρήγορα όμως το κλίμα αντιστράφηκε, καθώς ανελάμβαναν αδιακρίτως πλούσιους και φτωχούς, δημοκρατικούς ή ουδέτερους, Αθηναίους και μετοίκους, οποιαδήποτε ώρα της ημέρας χωρίς βάσιμες κατηγορίες.

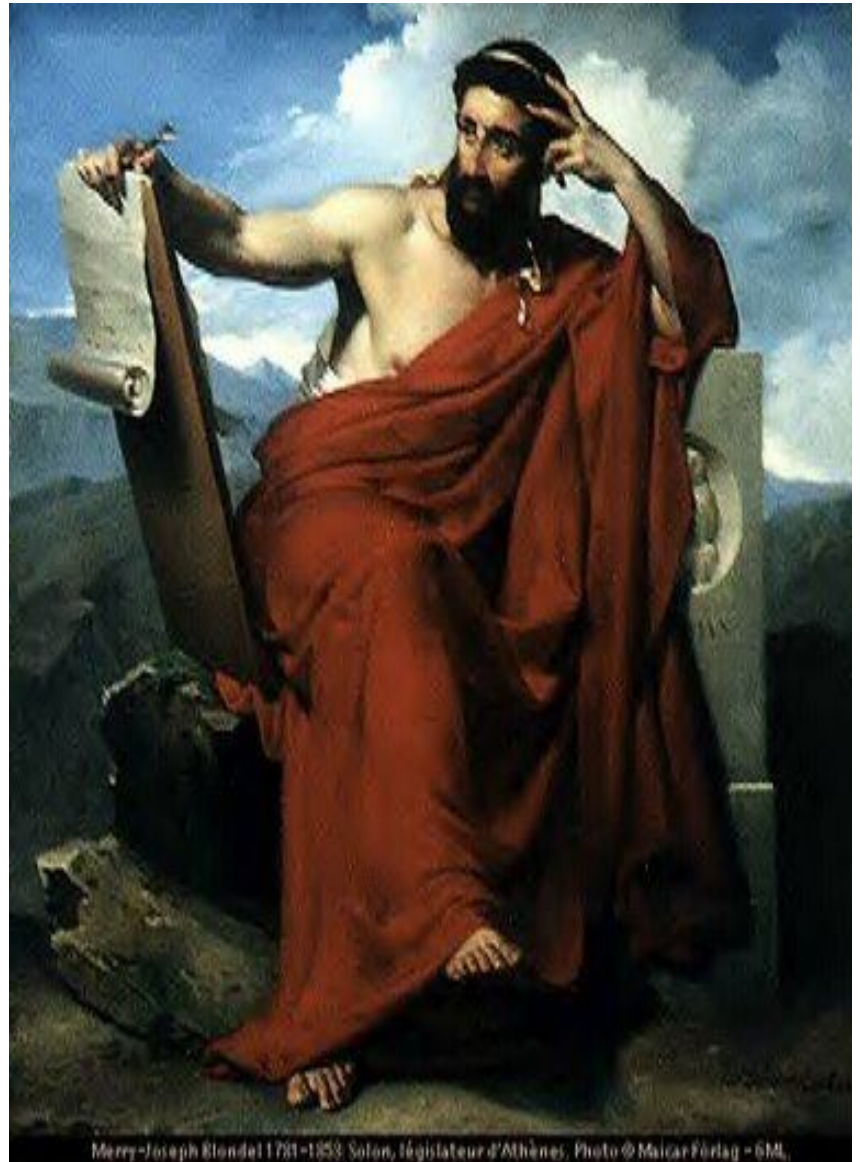
Ο Θηραμένης είχε δεχθεί να γίνει ένας από τους Τριάκοντα όχι για να λάβει μέρος σ' ένα πολίτευμα που στηριζόταν στην τυραννία και στις βιαιότητες, αλλά διότι πίστευε πως θα μπορούσε να προσφέρει στην Αθήνα τη στήριξη που χρειαζόταν μετά τα πλήγματα που είχε δεχθεί λόγω της ήττας στον Πελοποννησιακό πόλεμο. Τον πρώτο χρόνο ο Κριτίας με τον Θηραμένη ήταν φίλοι, όμως γρήγορα οι δυο άντρες ήρθαν σε ρήξη, καθώς ο Θηραμένης δεν ενέκρινε τη τακτική εκκαθαρίσεων του Κριτία. Ο Θηραμένης θεωρούσε πως ένα πολίτευμα συγκροτημένο από τους "άριστους" δεν θα μπορούσε να μετακυλήσει στην ολοκρατία και την βιαιοπραγία.

Η Σύγκρουση με Τον Κριτία

Ο Κριτία είχε καταλάβει από την αρχή την διαφορά νοοτροπίας του με τον Θηραμένη. Όταν λοιπόν διαμαρτυρήθηκε στον Κριτία για τις ενέργειές του, εκείνος του απάντησε πως το καθεστώς του πολιτεύματος είναι τυραννικό, επομένως ήταν αναγκαίο να εκδιώξουν τους πιο επίφοβους μετά την ήττα της Αθήνας. Ο Θηραμένης παρατήρησε με δηκτικότητα πως οι Τριάκοντα έπρατταν πλέον χειρότερα από εκείνους οι οποίοι εξεβίαζαν τους πολίτες την περίοδο της δημοκρατίας με σκοπό το κέρδος.

Ο Κριτίας για να μπορέσει να εξασφαλίσει την υποστήριξη του Θηραμένη δημιούργησε ένα κατάλογο με 3000 πολίτες κατά τον οποίο δεν θα μπορούσαν να αποφασίσουν οι Τριάκοντα για την ποινή τους αλλάμόνον η Βουλή. Φρόντισε να εξαιρέσει τα άτομα που ίσως να του δημιουργούσαν πρόβλημα, ενώ συμπεριέλαβε πολλού έμπιστούς του, δίνοντάς τους και το δικαίωμα της σπλοφορίας. Ο Θηραμένης κατάλαβε την απάτη και συνέχισε να ζητά την διακοπή των εκτελέσεων και να επικρίνει έντονα τον Κριτία.

Ο Κριτίας και οι ομόγνωμοί του ενοχλούνταν από την τακτική του Θηραμένη και ήθελαν να απαλλαχτούν όσο πιο γρήγορα μπορούσαν από αυτόν πριν ανατρέψει τα σχέδιά τους. Αρχικά διέδωσαν εναντίων του ένα πλήθος διαβολών, ότι δηλαδή αποτελούσε κίνδυνο για το καθεστώς και μετά χρησιμοποίησαν τα νομιμοφανή και τα παρακρατικά ,μέσα που διέθεταν. Έτσι ο Κριτίας συνεκάλεσε τη Βουλή με σκοπό την εκδίκαση του Θηραμένη. Επειδή όμως ο Κριτίας δεν ήταν σίγουρος για το αποτέλεσμα της δίκης κάλεσε μια ομάδα έμπιστων του σπλισμένων με εγχειρίδια για να τρομοκρατήσουν τους βουλευτές. Το σχέδιο εξόντωσης του Θηραμένη σιγά σιγά υλοποιούταν...

Το Τραγικό Τέλος

Ο Κριτίας συγκάλεσε λοιπόν τη Βουλή για να δικάσει τον Θηραμένη και ετοιμάστηκε να του απαγγείλει την κατηγορία και να ζητήσει τη θανατική ποινή. Στον λόγο του ο Κριτίας είπε, χωρίς προσχήματα, ότι οι πολιτειακές μεταβολές συνοδεύονται από θανατώσεις αντιπάλων και αυτό γίνεται σε μεγαλύτερη κλίμακα όταν δημοκρατικά καθεστώτα ανατρέπονται από ολιγαρχικούς. Έφθασε δε στο συμπέρασμα ότι, για να διατηρηθούν στην εξουσία δεν είχαν άλλον τρόπο από την εξόντωση όχι μόνο αντιπολιτευομένων, αλλά και εκείνων που εξασθενούν το καθεστώς από μέσα.

Ο Θηραμένης απαντώντας αποκάλυψε ότι όταν ο Κριτίας ήταν εξόριστος στη Θεσσαλία, συνεργάστηκε στην προετοιμασία δημοκρατικού κινήματος στη χώρα αυτή εξοπλίζοντας τους δουλοπαροίκους εναντίον των πλουσίων. Επίσης, κατηγορήσε τον Κριτία ότι με τις θανατώσεις ανθρώπων του λαού αλλά και πλουσίων και συντηρητικών, στέρησε το καθεστώς από συμπάθειες κύκλων που διαφορετικά θα το ανέχονταν ή θα το υποστήριζαν. Ακόμα ότι εξαιτίας της πολιτικής του βρίσκονταν εξόριστοι άνδρες όπως ο Θρασύβουλος, ο Άνυτος, ο Αλκιβιάδης, που ήταν ικανοί να συγκεντρώσουν γύρω τους πολλούς αντιπάλους. Ενώ, αν είχε ακολουθήσει τη δική του πολιτική, το καθεστώς θα ήταν ισχυρό και θα είχε κερδίσει συμπάθειες ακόμη και μεταξύ των λαϊκών τάξεων.

Μετά το τέλος της ομιλίας του Θηραμένη έγινε γνωστό ότι ο λόγος του έκανε εντύπωση στους βουλευτές. Τότε ο Κριτίας μίλησε με μερικούς από τους Τριάκοντα, βγήκε έξω και διέταξε τους εμπίστους του με τα εγχειρίδια να μπουν στην αίθουσα και να μην τα κρύβουν. Σε λίγο επανήλθε ο Κριτίας και είπε: "Πιστεύω ότι ένας αρχηγός έχει καθήκον να μην αφήσει τους φίλους του να διαπράξουν ένα σφάλμα. Το ίδιο θα κάμω κι εγώ. Αλλά και αυτοί εδώ λένε ότι δεν θα επιτρέψουν να αθωωθεί κάποιος που υποσκάπτει ολοφάνερα την ολιγαρχία".

Ο Θηραμένης τότε έτρεξε στον βωμό της Εστίας, να τεθεί υπό την προστασία της θεάς. Όρμησαν όμως οι σπλοφόροι του Κριτία και τον απέσπασαν από τον βωμό παρά τις διαμαρτυρίες και την αντίστασή του. Οι βουλευτές παρακολουθούσαν σιωπηλοί τα συμβαίνοντα, γνωρίζοντας ότι έξω υπήρχαν και άλλοι μισθοφόροι.

Ο Θηραμένης, διαμαρτυρόμενος, οδηγήθηκε μέσα από την αγορά στο δεσμοκτήριο και υποχρεώθηκε να πιεί το κώνειο. Ακόμα και τότε διατήρησε την ψυχραιμία του και τη διάθεσή του για αστεία: μιμούμενος τους πότες οι οποίοι συνήθιζαν να χύνουν τις τελευταίες σταγόνες από το κύπελλό τους προφέροντας το όνομα κάποιου αγαπημένου προσώπου, έκαμε κι αυτός το ίδιο με τις τελευταίες σταγόνες του κώνειου λέγοντας: "Κριτία έστω τω καλώ". Ήταν Οκτώβριος του 404 π. Χ.